

12

23

90

26

DE. HIS. QUÆ. IN.

STEPHANEO. HALBERSTADIENSI.

AB. EJUS. INSTAURATIONE. ACTA. SUNT.

BREVIS. NARRATIO.

PROGRAMMA.

QUO.

PRIMÆ. CLASSIS.

EXAMEN. PUBLICUM.

PROXIMIS. LUNÆ. ET. MARTIS. DIEBUS.

POST. MER. AB. HORA. II. INSTITUENDUM.

INDICIT.

STEPHANEI. RECTOR.

CHRISTIANUS. GODOFREDUS. STRUENSEE.

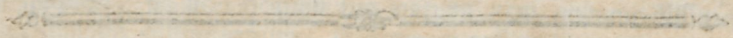
REG. A. CONS. SACRIS.

HALBERSTADII.

EX. TYPOGRAPH. DELIANA. MDCCLXXV.

DEI HIS QVE. IN.
STEPHANO. HALBERSTADENSIS.
AB. EIVS. INSTAURATIONE. ACTA. SUNT.
BREVIS. NARRATIO.

PROGRAMMA.

quo.

PRIME CLASSIS

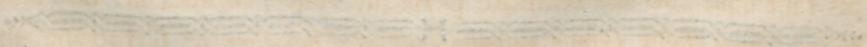
EXAMEN. PUBLICUM.

PROXIMA LUNE ET MARTIS DIEBUS.
POST MER. AB. HORA. II. INSTITUENDUM.

INDICIT.

STERNANIL. NEGTON.
CHRISTIANUS. GODOFREDUS. STRUENSEE.

Reo. A. Cox. Sicut.

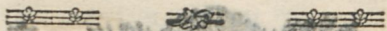
HALBERSTADII.

EX. TYPOGRAPH. BELIANA. MDCCCLXXV.

Quemadmodum superioris seculi anno LXXIV. schola nostra Cathedralis REVERENDISSIMORUM PATRONORUM singulari cura, liberalitate, & munificentia renovata, aucta, & ornata fuerit, programmata eo, quo solemnitas secularia proximo Novembri mense celebrata indicenda fuere, pro ea copia monumentorum, quam habere potui, exposui. Cujus fata cum alio me tempore persequi velle promiserim: hoc tempore, cum *classis primae examen publicum habitum* iri scriptione aliqua significandum sit, fidem datam liberare adgredior. Accidit autem etiam ludo nostro literario illud, de quo non paucis aliis

querendum est, ut quæ in eo sunt gesta, literis sint parum diligenter mandata: imo, si verum fateri volumus, literarum monumentis, quibus rerum memoriæ consultum sit, prorsus destituamur. Quod non vehementissime mirabuntur æqui rerum aestimatores, qui cogitant, eos, qui in scholis docent, tanta laborum mole & multitudine distineri, ut, cum maxime volunt, sæpe non possint, quæ in ludo eveniunt, literis accurate mandare: præsertim cum leviora videantur, & talia, (in quo tamen falluntur) quæ scire posterorum non multum interest. Quemadmodum enim pauci medici sunt, qui morborum historiam, medendi rationem, medicamentorum vim, ægrotantium vicissitudines, earumque causas *Sydenhami* CL. V. exemplo accurate perscribunt: sine dubio ob eam causam, quod laborum multitudine impediuntur: & pauciores etiam patresfamilias, qui quæ domi suæ geruntur, qua ratione suos alant, instituant, & gubernent, rem familiarem augeant, damna, aut avertant, aut sarciant, in tabulas referunt; etsi ejusmodi commentaria possint esse utilis-
sima: sic non accerbissime scholarum magistri mihi videntur accusandi, qui earum fata, commoda, incommoda & vicissitudines non perscribunt; etsi posteri hujus generis commentariis ægre careant, cum ex singularibus eventis a prudentioribus communia præcepta scholasticæ rei incrementis vehementer inservientia promissa videntur. In hac literarum & monumentorum inopia, unde scholæ nostræ historiam contexerem non haberem, nisi mihi
illud

illud contigisset, ut dimidio propemodum seculo aut sim in ea
versatus, aut certe non ita ab ea seiunctus, ut quæ in ea gere-
rentur non possem cognoscere; præsertim cum meus in hanc lite-
rarum sedem, ubi adolescentia mea est conformata, singularis a-
mor faceret; ut quæ ad eam pertinerent, cum voluptate aliqua
vestigare cuperem. Posteaquam enim ante XXXXII. annos fui
in hunc ludum studiorum causa deductus, decimo anno post, quod
tempus partim in academia egi, partim in Bergensi Pædagogio
docendo consumsi, factum est, ut ad Conrektoris munus in
hoc ludo obeundum vocarer; neque a jucundissima sede potue-
rim avelli: ut non modo quæ ab illo tempore acta sint potuerim
cognoscere, sed agendis interfuerim, imo ex magna parte præfue-
rim; ut quæ sum narraturus testimonii auctoritatem & vim habeant.

Sunt autem ea, quæ in scholis geruntur, duplicis generis:
quorum alterum ea complectitur, quæ ad ipsam disciplinam, for-
mamque earum internam pertinent, ut tum quid, & quomodo tra-
ditum sit narretur, tum qui mores discipulorum fuerint, quæve ra-
tione, quibusve subsidiis eorum castitati & integritati subventum
sit, exponatur: alterum eventus memorabiles reliquos exponit,
qui doctores fuerint, quantus discipulorum numerus, & si qua alia me-
moria digna videntur. Prior in duas partes commode dispesci
posse videtur. Una attingam ea, quæ ante annum huius seculi

LVIII., quo: aliam formam ludus noster accepit, evenerunt: altera, qualis ab eo tempore fuerit, persequar.

Qualem ludum nostrum literarium ejus statores Reverendissimi esse voluerint, quive termini singulis ordinibus præstituti & circumdati fuerint, quas res in illis tractari voluerint pag. XVII. & XIX. secularis programmatis ostendi. Monui ibidem multa in ea descriptione, si ad nostram ætatem referatur, jure desiderari, nec videri classium disciplinam ita coagmentatam, atque compositam esse, ut in inferioribus ordinibus instituti ex superiorum lectionibus fructum capere potuerint: quod eventus postea comprobavit. Quamlibet enim novus ordo additus sit: tamen tantum abfuit, ut in quarto ordine quæ præscripta erant traderentur, ut epistolæ Ciceronis minores cum Buchanani Psalmis, & Erasmi Colloquiis in eo legerentur, ut præclare illi profecisse viderentur, qui possent substantivo adjectivum recte jungere, & Langii Colloquia utcumque explicare. In tertio enim ordine, in quo, ut in quarto, tempus tantum non omne in latina lingua addiscenda unice consumebatur, vehementer sibi gratulabantur docentes, si possent suos eo perducere, ut Nepotem possent, non dico interpretari, sed verba ejus patrio sermone ægre reddere, & literas græcas legere, Gallica lingua, historia, & Geographia prorsus neglecta. Quæ non diligentius in secundo ordine tractabantur, in quo id unice agebatur,

agebatur, ut latina lingua utcunque inculcaretur, & paucae se-
ctiones Evangelii Johannis explicarentur.

Cum inferiores ordines essent ita constituti: qualis primus
fuerit, facile est colligere; in quo ex prima ludi descriptione,
tantum non omne tempus uni latinæ linguæ erat ita impenden-
dum, ut græca duabus modo horis per hebdomada traderentur:
ex gravioribus autem artibus, præter Rhetoricam, cui multum
operæ & temporis impendebatur, Logica & Ethica extremis mo-
do labris degustarentur. Cum hebraicæ linguæ studium hujus se-
culi initio fervere cœpisset: etiam in schola nostra coli cœpit: ad
quam Gallica mox accessit; ita ut, quo tempore in hunc ludum
discendi causa recipiebar, Ciceronis orationes selectæ, ejus epistolæ
& officia, & cum his Livius, Vellejus, Curtius cum Virgilio Ænei-
de subinde explicarentur. Græcæ linguæ quovis septiduo binæ
horæ impendebantur post meridiem: quibus non multum profici
potuit: maxime cum canicularibus diebus græcarum literarum stu-
dium, quod in explicando novo Testamento omne exhauriebatur,
duobus integris mensibus conquiesceret. Ebraicæ linguæ quater-
næ per hebdomadam horæ ita tribuebantur, ut Grammaticæ cu-
ra posthabita codicem cursim legeremus, ex quo non maximum
fructum cepissemus, nisi privatissimis horis, cum hujus, tum ce-
terarum linguarum præcepta, quæ in primo ordine nimium negli-
gebantur,

gebantur, effemus docti. Graviorum artium studium sopitum jacebat. Neque enim aut logica tradebatur, aut rhetorica, aut metaphysicæ, physicæve prima lineamenta: quod detrimento non caruit, cum qui ad academiam accederent, sibi in novum aliquem orbem delati esse viderentur. Sed affulserat hoc tempore ludo nostro læta quædam spes, fore omnia meliora multo, & pleniora, vocato ad fungendum Conrectoris munere eximio viro, qui scholis natus esse videbatur, *Joanne Henrico Prielmayero*. Erat enim in eo præter sufficientem earum rerum, quæ in scholis tradendæ sunt, latinæ linguæ, græcæ, & hebraicæ, matheleos, & poëseos (a philosophia enim, si physicam excipias, fuit alienior) scientiam, singularis explicandi & instillandi discentium animis ea, quæ docebat, facultas, cum admirabili vitæ scholasticæ amore conjuncta. Quo cum accederet vitæ eximia sanctitas, & erga discentes, quorum commodis suæ utilitatis oblitus unice inserviebat, singularis amor, factum est, ut eo tempore bonarum literarum seges lætius effloresceret, multaque ad scholastica studia pertinentia diligentius, & uberius docerentur, & discerentur. Neque vero de literis tantum bene est meritus præstantissimus vir, sed perfecit etiam præcipiendo, hortando, & rogando, tum magis etiam exemplo, & vitæ sanctitate, ut virtutis amorem imbiberent tenellæ mentes, vitia abhorrent, & ad Christi disciplinam animum vitamque conformarent: multique ex hac disciplina profecti de republica, sacra præsertim, præclare meruerint.

Sed

Sed hæc felicitas parum fuit diuturna. Pro ea enim opinione, quæ multorum animos infedit, damnum fieri, nisi, qui de scholis bene merere possunt, mature illis eripiantur, multum renitens ac invitus ex hac statione est detractus, in qua, si diutius manere illi licuisset, magnam scholæ nostræ utilitatem allaturus fuisse videtur.

Quinto hujus seculi decennio, cum ordines omnes novos magistrōs essent nacti, vegeta plerosque ætate: videtur ea res ad ludii nostri commoda non parum pertinuisse. Neque enim modo *quartus* recreatus est, qui integro biennio marcuerat, sed etiam in *tertio*, & *secundo* multa diligentius tractari sunt coepta. Ad-dita est gallica lingua, patrii sermonis cultura, cum historiæ & geographiæ studio, & in omnibus literarum partibus, quibus ætas puerilis informari solet, fines sunt prolati. Latina lingua cum græca, & hebraica ita tradita est, ut ab his, qui ex secundo ordine in primum transcriberentur, major pars epistolarum Cicero-nis ad diversos, cum Cæsare, Justino, Cornelio, Æsopi fabulis, præter ea, quæ simul cum primanis legerant, esset pertractata; in græcis autem Evangelia, & in Hebraicis Genesis absolventur: ita ut in omnibus grammaticæ diligentissime ratio haberetur: quod, ut fieri non poterat, nisi inferiores ordines incrementa cepissent, sic primi ordinis studiis salubre fuit. Mos etiam renovatus est, ut sæpius de loco a discipulis certaretur: quæ res discipulorum

B

diligen-

diligentiam acuit, multorumque aliorum bonorum fons & causa fuit. Ignavia enim sublata mores improbi & agrestes, ejus comites, cesserunt, vitæque honestati & elegantiae locus factus est. Ceterum illa consuetudo est adhuc hoc tempore retenta, ut, cui ordini latino quisque adscriptus erat, primo e. c., in eodem reliqua docendus esset; quantumlibet discentium profectus non parum retardaret. Sed huic incommodo ab anno hujus seculi LIX., quo multa alia in ludo nostro mutata sunt, occursum est. Quæ cum hoc programmate complecti haberem in animo: tam multa fuere impedimento, ut in aliud tempus consilium differre sim coactus. Itaque hoc tempore nihil addam, nisi ut *Reverendissimos scholæ nostræ Patronos*, omnesque, qui studiis nostris favent, demisse & diligentissime rogem, oremque, ut, cum primus ordo examen publicum fit subiturus, ei interesse haud graventur. Halberstadii, a. d. XI. Calend. Maj. cldccccLxxv.

5. Dez. 1995

78 L 1245

X 2315849

23
90 26
DE. HIS. QUÆ. IN.

STEPHANEQ. HALBERSTADIENSI.

AB. EJUS. INSTAURATIONE. ACTA. SUNT.

BREVIS. NARRATIO.

PROGRAMMA.

QUO.

PRIMÆ. CLASSIS.

EXAMEN. PUBLICUM.

PROXIMIS. LUNÆ. ET. MARTIS. DIEBUS.

POST. MER. AB. HORA. II. INSTITUENDUM.

INDICIT.

STEPHANEI. RECTOR.

CHRISTIANUS. GODOFREDUS. STRUENSEE.

REG. A. CONS. SACRIS.

HALBERSTADII.

EX. TYPOGRAPH. DELIANA. MDCCLXXV.